

TÜRÜK

*Uluslararası Dil, Edebiyat
ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi*
2018, Yıl:6, Sayı:15

Geliş Tarihi: 02.10.2018

Kabul Tarihi: 05.11.2018

Sayfa: 92-110

ISSN: 2147-8872

ÇOCUK KİTAPLARINDA ÇANAKKALE SAVAŞI

Kelime Erdal *

Zeynep Zuhale Eğridere **

Özet

Çocuklar toplumun geleceğidir. Onları yarınlar hazırlarken birçok alanda eğitim görmeleri, birtakım değerler kazanmaları istenir. Bu anlamda her çocuğun vatan millet sevgisine ve yurttaşlık bilincine sahip olması beklenir. Vatan sevgisi, tarihini bilmekle, atalarını tanımakla pekişir. Çocuk kitapları, çocuklara tarihi eğlenceli ve akıcı bir üslupla anlatarak, vatan sevgisi kazandırmaya ya da bu sevgiyi pekiştirmeye yardımcı olur.

Türkiye Cumhuriyeti'nin yakın geçmişinde zorlu savaşlar ve şanlı zaferler görmek mümkündür. Çanakkale Savaşı da bu unutulmaz zaferlerdendir. Çanakkale Savaşı, topraklarını düşmana bırakmak istemeyen bir milletin canıyla, kaniyle verdiği mücadeledir. Bu savaşta binlerce Mehmetçik vatanını kurtarmak için şehit olmuş, analar yavrularını vatana kurban etmiştir. Genç yaşlı, kadın erkek herkes, vatan için fedakârlıkta bulunmuştur. Bugün bu topraklarda huzur içinde yaşanması da bu fedakârlıklar ve kahramanlıklar sayesinde.

Çocuklara ülkesinin tarihi anlatmak ve sevdirmek yalnızca ders kitaplarıyla mümkün olmayabilir. Çocuk edebiyatı sayesinde, çocuklara kazandırılmak istenen olumlu duygular daha etkili ve kalıcı bir şekilde kazandırılır. Çanakkale Savaşı'nı anlatan çocuk kitapları, çocuklara Mehmetçiklerin kahramanlığını, Gazi Mustafa Kemal'in komutanlığını, Türk milletinin vatan sevgisini etkili şekilde anlatacak araçlardan biridir.

* Doç. Dr., Bursa Uludağ Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü,
<https://orcid.org/0000-0001-8205-2530>, kelime@uludag.edu.tr

** Bursa Uludağ Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Öğrencisi,
<https://orcid.org/0000-0001-8375-6409>, zeynepzuhale@gmail.com

Bu araştırmada, seçilen üç kitaptan hareketle Çanakkale Savaşını konu edinmiş ocuk kitaplarının, savaşı daha ok hangi noktalardan ele aldığı incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: anakkale, savaş, tarih, eğitim, ocuk, Çanakkale Savaşı

ÇANAKKALE WAR ON CHILDREN BOOKS

Abstract

Children are future of the society. While preparing them to the future it is asked that they train in numerous fields and get some values. In this sense, it is expected that every child has homeland nation love and citizenship consciousness. Homeland love becomes strong by knowing own history, recognizing own ancestors. Children books helps to have homeland love or consolidate this love by telling history to children with an entertaining and fluent style.

In more recent times of Turkish Republic, seeing forceful wars and glorious victory is possible. anakkale War is one of these unforgettable victories. anakkale War narrates struggling with soul and blood of a nation who didn't want to leave their land to the enemies. Thousands of robins were martyred for the purpose of rescuing their homeland, mothers have sacrificed their sons for the homeland. Young, old, women, men, everybody have made sacrifice for the homeland. Today, living on these lands peacefully is thanks to these sacrifices and valours.

Telling and endearing to children the history of their country may not be possible with only course books. Thanks to children literature, favourable emotions wished to get for children are gained more effectively and permanently. Children books telling Çanakkale War is one of the finest means for expressing the robins' valours, Veteran Mustafa Kemal's commandership, homeland love of Turkish nation most properly.

In this research from selected three books, children books mentioning Çanakkale War have been studied about tackling the war from which aspects mostly.

Key words: anakkale, war, history, education, child, Çanakkale War

Giriş

Ailenin temeli olan ocuk, doğumundan itibaren ailesi tarafından her bakımdan en iyi şekilde yetiştirilmeye çalışılır. ocuk, sadece aileler için değil, toplumlar için de önemlidir, ocuk gelecektir. "ocuk, bir milletin hem istikbali hem de istiklalidir" (Gürel 2014, 41). "ocuęu hayata hazırlarken ona verilecek her türlü bilgi, ahlak dersi bir edebiyat eserinin içine sindirilirse, daha iyi anlaşılır, zevkle okunur, dinlenir. Böylece verilmek istenenler çocuğa somut ve cazip bir şekilde sunulmuş olacaktır" (Gürel 2014, 137). Hayatın her alanında bir öğrenme ortamı içinde bulunan ocuk, bazen bu ğreticilikten sıkılabilir. Çocuğa

eğlenceli zaman geçirmesi için önerilen çocuk kitapları da aşırı bir öğretici tutum içine girmemelidir. “Çocuk kitaplarında eğitsellik kaçınılmazdır” (Erdal 2009, 3). Ancak olması gereken, bu eğiticiliği ya da öğreticiliği ders kitabının üslubuyla yapmamak, sıkıcı olmamaktır. Çocuğa belli etmeden, onu sıkmadan, eğlendirerek eğiten kitaplar çocuk tarafından daha çok seviyecek ve istekle okunacaktır.

Millî bir çizgide verilen tarih eğitimi vatanseverliğin kazanımı için en etkili araçlardan biridir (Elban 2015, 1307). Ancak geçmişin bilimi olarak da tarif edilen *tarih*, öğrencilerin geçmişteki olaylara karşı ilgisinin ve öğrenme isteğinin fazla olmaması sebebiyle sıkıcı bir hal alabilmektedir. Bu sebeple tarih konularının öğretiminde ilgiyi artıracak farklı yöntemlerin kullanılması ihtiyacı doğmaktadır (Öner 2015, 92). “İlköğretim öğrencileri için edebi ürünlerden olan ders kitapları, çalışma kitapları, ansiklopedi, atlas gibi başvuru kitaplarının yanı sıra roman, hikâye ve bibliyografyalar da edebi materyal olarak kaynak kitaplardır” (Keskin 2008, 25). “Konusunu tarihî olaylardan alan hikâyeler genellikle çocukluktan ilk gençliğe adım atan çocukların ilgisini çeker. Tarihî konulu bu tür hikâyeler çocuklarda ulusal tarih bilinci ve vatan sevgisini uyandırıp bu duyguların gelişmesini sağlar” (Kıymaz 2010, 116). Türkiye Cumhuriyeti’nin kuruluşunu ya da Osmanlı Devleti’nin yıkılışını anlatan bir tarihi roman, öğrencinin kolay kazanılamayan bazı değerlerin (vatan, özgürlük, haklar vs.) farkına varmasına ve ilerleyen yaşamında da ihtiyaç duyacağı bu değerlere sıkı sıkıya bağlı kalmasına katkı sağlayacaktır (Keskin 2008, 67).

Konusunu tarihten alan hikâye ve romanlar çocuğu geçmişe götürür, ona tarih bilinci, millî bilinç, vatan sevgisi, bağımsızlığın ve hür yaşamının önemini telkin eder. Öncelikle kendi milletinin mazisini öğrenmesi gereken çocuk, bu sayede üstüne bastığı toprağın gerçek anlamını idrak edecektir. Geçmişte yaşananları öğrenmenin bir diğer katkısı da bunlardan ibret alarak geleceğin daha sağlam ve sağlıklı şekillenmesini sağlamaktır. Konusunu tarihten alan hikâye ve romanlarda yiyecek, eşya, ev, kıyafet gibi ayrıntılar devri yansıtmalı, olaylar, gelenek ve görenekler, karakterlerin inanç ve hareketleri, olayın geçtiği döneme uygun olmalıdır. Metnin en başında, konunun hangi zaman diliminde ve hangi mekânda geçtiği açıkça ifade edilmelidir. Çünkü olaylardan hareket ederek konunun hangi zaman ve mekânda geçtiğini tahmin etmek, çocuklar için çok kolay değildir. Bu tür eserlerin ön yargıdan uzak olması da şarttır. Tarihi hikâye ve romanlarda ele alınan temler mutlaka bir değer taşımalı, çocuğa asla düşmanlık telkin edilmemelidir. İşlenen konu geçmişi anlatırken, insanlığın geleceği için olumlu mesajlar vermelidir. Özgürlük arayışı, vatan sevgisi, bağımsızlık duygusu, milletine, arkadaşlarına ve dostlarına karşı sadakat ve onurlu olmak tarihin her dönemini işleyen eserlerde kullanılabilecek temlerdir (Sınar 2007, 133).

Çocuk romanı demek, konuları sadece çocuk ve çocukluk olan eserler demek değildir. Çocuklar, kendi yaşlıtlarının serüvenlerini dinlemekten ya da okumaktan zevk alırlar. Ancak konularını yetişkinlerin hayatından alan biyografik romanlar da çocukları ilgilendirmektedir. Çocukların konularını yetişkinlerin hayatından alan biyografik romanlara daha çok ilgi duymalarının önemli nedenlerinden biri de onların kendilerine model seçme tutkusundan kaynaklanmaktadır. Bu nedenle, çocuk romanlarında seçilecek kahramanların niteliklerine özen gösterilmesi, çocuğun ileriki yaşlarda daha dengeli ve tutarlı bir kişiliğe sahip olmasına

katkı sağlayacaktır (Yalçın ve Aytaş 2003, 163). Bu aynı zamanda yetişkinlerin, çocuklarına örnek alacakları bir kahraman arayışına da çözüm sağlayacaktır. “Her millet, çocuklarına anlatabileceği kahramanlar kadar geleceğe kalacaktır. Millî şuur taşıyan hikâyeler oldukça, yeni nesil, ülkesinde güzel işler yapmak için kendinde kudret bulacaktır” (Kıymaz 2010, 108).

Çanakkale Savaşı, Türk ve dünya tarihinde eşine az rastlanır bir destan örneğidir. “Çanakkale Savaşı'nın doğurduğu olumlu sonuçlar, onun önemini gözler önüne sermektedir. Zafer kazanılmasaydı, bugün Türk Devleti muhtemel olarak var olamazdı” (Aytepe 2000, 1). “Millî Mücadele’yi kazandıran, Türkiye Cumhuriyeti’nin kuruluşunu hazırlayıp bugünlere gelmesini sağlayan bu cephede verilen hayatlardır” (Mert 2011, 171). 18 Mart 1915-9 Ocak 1916 tarihleri arasında gerçekleşen Çanakkale Savaşı, Türk askerinin inanç, azim, cesaret ve vatan sevgisinin ölümsüz bir destanıdır. Çanakkale, Türk milletinin vatani uğruna seve seve ölüme koşmasının ve Türk kahramanlığının anıtlaşmış bir örneğidir. Mustafa Kemal Atatürk, Çanakkale’de Türk askerinin, onu iyi bir şekilde sevk ve idare edebilen bir komutanla neler başarabileceğini ortaya koymuş, bir yıldız gibi tarih sahnesine çıkmıştır (Aytepe 2000, 1). Çanakkale Savaşı’nı Türklere kazandıran, kararlarını hayata geçirmede son derece enerjik bir komutan olarak, Mustafa Kemal’in kendi görkemli ve son derece zeki kişiliğine güvenerek doğru zamanda doğru yerde olma konusunda sahip olduğu güç olmuştur. Ve onunla birlikte savaşan Türk askerinin, “*Ben size taarruzu emretmiyorum, ölmeyi emrediyorum*” diyen komutanının emrini gönülden yerine getirmesi, sevgilerini bu topraklar için, kutsal gördükleri vatanları için tereddütsüz yok saymış olmalarıdır (Ünalp 2015, 59).

“Toplum bünyesinde kalıcı izler bırakan, kahramanlık zamanlarını ya da ağır felaket günlerini hatırlayıp o durumlara bir daha düşmemek adına toplum bilincini tazeleyen tarihî hikâyelere çocuklarımızın her zaman ihtiyacı vardır” (Kıymaz 2010, 109). Çocuk kitapları, geçmişî geleceğe taşıyan eğlenceli ve aynı zamanda eğitici vasıtalar olabilirler. Bu sayede çocuk geçmişi, atalarını, yurdunu, bayrağını sever, değer verir ve saygı duyar.

Yöntem

Bu araştırmada Çanakkale Savaşı’nı anlatan çocuk kitaplarında Çanakkale Savaşı’nın daha çok hangi noktalardan ele alınarak çocuklara anlatılmaya çalışıldığının tespit edilmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla genel tarama modeli kullanılmış ve örneklem olarak Hasan Kallımcı’nın yazdığı Çanakkale İçinde, İsmail Bilgin’in yazdığı Çanakkale İçinde Vurdular Beni ve Yusuf Dursun’un yazdığı Cennet Kapısı Çanakkale adlı üç kitap seçilmiştir. Araştırma, betimsel nitelikli bir araştırma olup veriler doküman metodu yöntemiyle toplanmıştır. Verilerin analizi ve yorumlanması sürecinde betimsel analiz yönteminden faydalanılmıştır. İncelenen çocuk kitaplarında Çanakkale Savaşı’nın hangi yönleriyle ele alındığı saptanmıştır. Araştırmada, verilerin sınıflandırılması yoluna gidilmiş, “Kahramanlar”, “Savaşın Geçtiği Yerler”, “En Sık İşlenen Temalar”, “Efsanevî Olaylar” şeklinde ana başlıklar ve bunların alt başlıkları oluşturulmuştur. Elde edilen veriler doğrultusunda sonuçlara ulaşılmış ve önerilerde bulunulmuştur.

Bulgular

1. Kahramanlar

Çocuk kitaplarında, çocukların yeni yaşantılar kazanmalarına olanak sağlayan en temel öğelerden biri de öykündükleri kahraman/kahramanlar ve onların nitelikleridir. Kahramanların fiziksel ve ruhsal özelliklerinin abartıya kaçılmadan iyi geliştirilmiş olması, kahramanın öyküdeki olaylara yön veren etkin kişiliği, çocukları kahraman/kahramanlarla özdeşim kurmaya yöneltir. Kahramanın yaşama bağlılığı, karşılaştığı sorunları çözmedeki kararlılığı, amaca ulaşmada izlediği yöntemlerin niteliği ve bu eylemler bileşkesinin söz ve davranışlarla somutlanması, çocukları da kahraman gibi duymaya, düşünmeye ve hareket etmeye istekli kılar. Çocukların eğlenme, keşfetme ve devinme gerçeği ile uzlaşan, bu gerçeğe uygun karakterlerle çocuğun karşısına çıkan kitapların, çocuklar üzerinde kalıcı izler bırakarak yeni okuma eylemlerine kaynaklık ettiği bilinmektedir. Özellikle, çocuk okurda, kişilik özellikleriyle gerçeklik duygusu uyandıran, onun kahramanla tanışma, karşılaşma isteğini yoğunlaştıran kitaplar, okuma kültürü edinilmesi sürecinde önemli bir işlevi yerine getirir (Sever 2010, 77).

1.1. Mustafa Kemal Paşa

Mustafa Kemal Atatürk, Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu ve bir ulusu yoktan var eden bir askerdir. “Çanakkale savaşı Türklere ve tüm insanlığa, büyük asker, devlet kurucusu ve fikir adamı Mustafa Kemal Atatürk'ü armağan etmiş, onun mücadelesi Kurtuluş Savaşı'nın kıvılcımı olmuş ve yeni Türkiye Cumhuriyeti'ne ulaşılmasına rehberlik etmiştir” (Hatip 2015, 188).

Çanakkale İçinde kitabında Mustafa Kemal adı 75. sayfaya gelene dek hiç geçmez. Bu sayfada da üzerinde durulmaz. Ancak Mustafa Kemal Paşa için, ilerleyen sayfalarda savaşın seyrini değiştiren kumandan olarak ayrı bir bölüm ayrılmıştır. Bu bölümde Mustafa Kemal'in cepheye gidişine, kara savaşlarında onun askeri dehası sayesinde yaşanan başarılarla ve gazi oluşuna yer verilmiştir. Kitapta düşman şöyle düşünür: “Türkler, hiç bu kadar derli toplu savaşmamışlardı. Nereden karşılıklarına çıkmıştı bu Mustafa Kemal? Mehmetçik ne kadar da çok seviyordu onu. Ah, bu Mustafa Kemal olmasaydı. Çanakkale'de karşılıklarına çıkmasaydı...” (Kallıncı 2006, 106).

Çanakkale İçinde Vurdular Beni adlı kitabın ilk bölümü Mustafa Kemal'in ileri görüşlülüğü, dehası ve cesareti sayesinde Anzak askerlerine karşı elde edilen başarıyı anlatır. Mustafa Kemal ölmeyi emrettiği Türk askerlerinin düşmanı durdurduğunu gördüğünde şöyle söylemiştir: “Ölmeyi emrettiğim bu askerlerin cesareti ile inşallah zafer Çanakkale'de bizim olacaktır!” (Bilgin 2011, 26). Ayrıca son bölümde de “Anafartalar Kahramanı” başlığıyla Mustafa Kemal'in başarısına yer verilmiştir. Onun Anafartalar Grup Komutanı olarak atanıp erleriyle birlikte düşmanı geri püskürtmesi anlatılmıştır. Bir şarapnel parçası göğsüne isabet ettiğinde saati sayesinde yaralanmaktan kurtulmuş ve bu olayın askerler tarafından duyulmasını istememiştir. Mustafa Kemal'in askeri dehası sayesinde başarı sağlanan bu cephe için İngiliz Savaş Muhabirinin şu notuna da yer verilmiştir: “Gelibolu Yarımadası üzerinde meydana gelen muharebelerin en kanlısı Conkbayırı muharebesidir. Fakat Türkler büyük bir kuvvet ile karşı taarruza geçerek tepeler üzerinde bulunan cesur askerlerimizi

bayırın eteklerine sürmüşlerdi. Bu savaş, devler memleketinde bir devler savaşı idi” (Bilgin 2011, 214).

Bir diğer kitap *Cennet Kapısı Çanakkale*'de ise 19. Tümen Komutanı Mustafa Kemal'in savaştan kaçmak isteyen askerlerin önüne geçerek yaptığı konuşmayla, onların korkusunu dağıttığı anlatılır. Atatürk askerlere şöyle der: “Ben size taarruz emretmiyorum, ölmeyi emrediyorum (Dursun 2017, 131). Kitapta bunun dışında Gazi Mustafa Kemal ile ilgili bir başarı ve kahramanlık öyküsüne yer verilmemiştir.

1.2. Yahya Çavuş

25 Nisan günü Ertuğrul Koyu'nu savunan 10. Bölük'ün sağ kanadında, Ertuğrul Tabyası dolaylarında siperlerde beş mangadan oluşan bir takıma Ezineli Yahya Çavuş komuta eder. Çünkü bu takımın başında subay kalmamıştır. Düşmanla on saat boyunca, göğüs göğüse mücadele eden Yahya Çavuş, bir subay gibi birliğini yönetmiştir (Sayılan 2011, 222).

Çanakkale kahramanlarından Yahya Çavuş için *Çanakkale İçinde* kitabında özel bir bölüme yer verilmiştir. Düşmanın çıkartma yapacağı Ertuğrul Koyu'na gitmek ve onlara engel olmak isteyen Yahya Çavuş ve arkadaşlarının iki bin İngiliz askerini denize döküşleri anlatılmıştır. Yahya Çavuş askerlere şöyle seslenir: “Düşmana arkasını dönen, kurşunu benden yiyecektir. Düşmana arkamı dönersem beni de vurun” (Kallimci 2006, 38).

Çanakkale İçinde Vurdular Beni adlı kitapta da Yahya Çavuş'un başarısına yer verilmiştir. Ertuğrul Koyu'nda mevzilenmiş Yahya Çavuş ve takımı, gemilerinden inmeye çalışan İngiliz askerlerine oldukça isabetli atışlar yapar. Bunu gören Binbaşı Mahmut Sabri'nin de “Yaşa Yahya Çavuş! Yaşa” (Bilgin 2011, 85) diyerek sevindiği belirtilmiştir.

Cennet Kapısı Çanakkale kitabında da Ezineli Yahya Çavuş için bir bölüm ayrılmıştır. İsteği üzerine Ertuğrul Koyu'na görevlendirilen Yahya Çavuş beraberindeki az sayıda Mehmetçik ile düşmana büyük bir zayıat vermiştir. Kanlı çarpışmalar sonunda beş kişi kaldıkları zaman olaya bir de düşman tarafından bakılmıştır: “Düşman, karşılarında büyük bir birlik olduğunu zannediyordu. Mehmetçiğin silahları bir türlü susmuyordu” (Dursun 2017, 58).

1.3. Seyit Onbaşı

Balıkesir Havran'a bağlı Çamlık köyünde 1889'da dünyaya gelen Seyit Onbaşı, yoksul bir köylü çocuğudur. 20 yaşında askere gider. 3 yıllık askerken, 1912'de başlayan Balkan Savaşı'na katılır. 1. Dünya Savaşı'nda Çanakkale'de topçu eri olarak görevine devam eder. Ocean zırhlısından atılan mermi, Kilitbahir Bataryasının cephanesine isabet edince, cephanelik havaya uçar. Seyit Onbaşı da bu bataryadadır. Topların bozulup susmasından yaralanan düşman, hızla yaklaşmakta ve siperlere mermi yağdırmaktadır. Seyit Onbaşı, kendi topunun sağlam olduğunu görünce, bir asker yardımı ile 276 kiloluk mermiyi sırtına alır ve topun altı basamaklı merdivenini çıkararak, mermiyi topa yerleştirir. Sonrasında topu ateşleyen Seyit Onbaşı, Ocean zırhlısını boğazın derinliklerine gönderir (Yılmaz 2010, 54).

Seyit Onbaşı, Çanakkale'de dillere destan olmuş bir kahramanlığa imza atmıştır. *Çanakkale İçinde* kitabında, onun kol kuvvetiyle kaldırılması mümkün olmayan mermileri

kaldırıp düşman gemisini vuruşu ancak daha sonra hatıra fotoğrafı çekilmek istendiğinde tekrar kaldıramaması anlatılmıştır. Kitapta şöyle ifade edilir: "Büyüktü bu mermiler, her biri tam 275 kilo ağırlıktaydı. Nasıl kucaklayabildi, namluya nasıl yerleştirdi ve ateşledi kendisi de bilmiyordu. Bu sefer isabet tamamı. Boğaz'ın ortasına bütün haşmetiyle kurularak Mehmetçiğe ölüm yağdıran Fransız zırhlısını vurmuştu. Hem de ne vuruş!" (Kallımcı 2006, 16).

Cennet Kapısı Çanakkale kitabında da Seyit Onbaşı'nın kahramanlığına yer verilmiştir. Onun, Niğdeli Ali'nin yardımıyla 276 kiloluk mermiyi sırtına alıp, merdivenin sekiz basamağını tırmanışı, mermiyi son bir gayretle bataryaya yerleştirışı ve düşman gemisini vuruşu ayrıntılı bir şekilde anlatılmıştır. Kitapta bu sahneyi gören öğrenci defterine şu notu düşer: "Seyit Onbaşı sadece üç yüzlük mermiyi değil Türk milletini de ayağa kaldırmıştır" (Dursun 2017, 109).

1.4. Kınalı Hasan

Annesinin vatan uğruna kurban olması için saçını kınalayarak Çanakkale'ye yolladığı Kınalı Hasan'ın hikâyesine *Çanakkale İçinde* kitabında ayrı bir başlıkta yer verilmiştir. Kitapta Hasan'ın annesinden gelen mektupta şöyle yazar: "Sen, vatan uğruna kurban olmak için askere uğurladığım kuzumsun. Saçını bu sebeple kınaladım..." (Kallımcı 2006, 61).

Cennet Kapısı Çanakkale kitabında da Kınalı Hasan'ın hikâyesine yer verilmiştir. Birinci bölümde, askerlik çağrısının Yozgat'a Hasan'ın köyüne ulaşması, onun annesiyle konuşmaları, annesinin saçına kına yakışı anlatılır. İkinci bölümde ise Kınalı Hasan'ın cephede yaşadıkları, komutanının Hasan'ın başındaki kınanın sebebini annesine mektupla sordurması yer alır. Annesinin mektubunda şunlar yazar: "Bizim burada Allah için kurban seçilen koçların başını kına ile süslerler. Yavrum, kıyamet günü, mahşer yerinde, o kına senin işaretin olacak, o kalabalıkta seni kolayca bulacağım" (Dursun 2017, 86). Ancak Kınalı Hasan, annesinin mektubu ona ulaşmadan önce şehit olmuştur.

1.5. Binbaşı Lütfi Bey

Çanakkale İçinde Vurdular Beni kitabında Binbaşı Lütfi Bey ayrı bir başlıkta anlatılmıştır. Onun özellikle at sevgisi üzerinde durulmuş ve disiplinli biri olduğu ifade edilmiştir. İtilaf devletlerinden acımasız Senegalli askerlerle savaşan Mehmetçiklerimizin geri çekilmeye başladığı bir anda, Lütfi Bey'in "Yetiş ya Muhammed, kitabın gidiyor!" (Bilgin 2011, 74) haykırışı Mehmetçikler üzerinde büyük bir tesir yapmış ve geri çekilme durmuştur.

Binbaşı Lütfi Bey'e *Cennet Kapısı Çanakkale* kitabında da yer verilmiştir. Binbaşı Lütfi Bey, askerlerimizin Senegallilere karşı zor durumda olduğu bir anda sözünü söylemektedir. Kitapta şöyle anlatılmıştır: "Senegalli, satır tutan elini doktorun başına indirmek üzereyken gök gürültüsünü andıran bir ses duyuldu: 'Yetiş ya Muhammed, kitabın elden gidiyor!'" (Dursun 2017, 122). Bundan sonra Senegalli askerler neye uğradığını şaşırıp kaçmaya başlamıştır.

1.6. Yarbay Hasan Bey ve Köpeği

Çanakkale İçinde Vurdular Beni adlı kitapta Yarbay Hasan Bey ve küçük köpeğinin hikâyesi anlatılır. Yarbay Hasan Bey ve erleri cepheye gittikleri sırada bir çeşme başında mola verirler. Yarbay Hasan Bey orada erlerin arasında su içmeye çalışan köpeği görür ve ona suyu ellerinden içirir, yiyeceğini verir. Vefalı köpek Yarbay Hasan Bey'in peşinden hiç ayrılmaz ve cepheye kadar gelir. Herkes ona Karabaş diye seslenir: "Artık alay nereye giderse Karabaş da oraya gidiyor, siperlere giriyorsa o da siperlere giriyordu. Hatta bazen ileri hatlara dek sokuluyor, sanki düşman içinde keşiflerde bulunuyordu" (Bilgin 2011, 132). Yarbay Hasan Bey kalbinden vurulduğunda Karabaş acı acı havlayıp sağa sola koşuşur. Bu sırada Karabaş da yaralanır ve şehit olmuş Yarbay Hasan'ın dizlerinin dibinde o da gözlerini yumar.

Yarbay Hasan Bey ve köpeğinin hikâyesi, *Cennet Kapısı Çanakkale* kitabında da anlatılmıştır. Askerleriyle ilerledikleri sırada bir köyde çeşme başında küçük köpek, bu kez çocuklar tarafından taşlanıyordu. Yarbay Hasan Bey, acıyıp ilgilendiği bu köpeğe Canberk adını koyar ve köpekle aralarında büyük bir dostluk başlar. Kahraman köpek Canberk, Yarbay Hasan Bey şehit olduğunda son nefesini verir ve birlikte gömülürler: "Sadık köpek, son yolculuğunda bile sahibini terk etmemişti" (Dursun 2017, 128).

1.7. İstanbul Erkek Lisesi, Galatasaray Lisesi ve İstanbul Tıp Fakültesi Öğrencileri

Çanakkale Savaşı, dünyada en çok münevver ve mekteplinin kaybedildiği savaştır. Üniversiteler boşalmış, liselerin son sınıf öğrenciler ve öğretmenleri askerlik şubelerinin önlerinde sıraya girip, Çanakkale'de savaşa gitmenin yollarını aramışlardır. Özellikle Galatasaray, İstanbul, Vefa ve Beşiktaş Liseleri tamamen boşalmıştır. Bu savaşta, on binden fazla öğretmen, öğrenci, mülkiyeli, tıbbiyeli, çok sayıda yetişmiş insan şehit olmuştur (Uçar 2017, 121).

Çanakkale İçinde kitabında, İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesinde ve İstanbul Erkek Lisesinde okuyan gencecik öğrencilerin Çanakkale'de cepheye gidişi anlatılır. Öğrenciler, "Çanakkale'den düşmanı kovalım önce... Allah izin verirse, sonra okulumuza gider, okumaya devam ederiz" (Kallimci 2006, 32) derler. Ancak öğrencilerin tümü şehit düşer. Kitapta şöyle ifade edilir: "Okullar öğrencisiz, diplomalar sahipsiz kalır" (Kallimci 2006, 33).

Çanakkale İçinde Vurdular Beni adlı kitapta da İstanbul Lisesi öğrencilerinin ve Tıbbiye öğrencilerinin Çanakkale'de cepheye gidişine yer verilmiştir. Özellikle İstanbul Lisesi 1. sınıf öğrencisi Küçük Hasan üzerinde durulmuş, onun gönüllü olarak savaşa katılabilmek için yaşını doldurmayı beklemesi ve isteğine ulaşip şehit oluşu anlatılmıştır. Küçük Hasan'ın cephedeki hali şöyle tasvir edilmiştir: "Elinde tuttuğu tüfeği neredeyse boyu kadardı. Bu yüzden tüfeğin ucu yürürken taşlara sürtüyordu" (Bilgin 2011, 58). Küçük Hasan hem tüfeğini tutmaya hem de bol gelip sağa sola dönen başlığını düzeltmeye çalışır.

Cennet Kapısı Çanakkale kitabında ise Galatasaray Lisesi, İstanbul Erkek Lisesi ve İstanbul Tıp Fakültesi 1. sınıf öğrencilerinin Çanakkale'ye gidişi anlatılır. Galatasaray Lisesi'nden Celal İbrahim gönüllü olarak yazılacağı askerlik şubesine gecedan gidip bekleyerek adını birinci sıraya yazdırır. Galatasaray Lisesi öğrencilerinin cephedeki korkularını dağıtmak için yüzbaşının onlara marş okutuşu, İstanbul Erkek Lisesi'nde asker

seçildiği sırada kısa boylu olanların seçilebilmek için parmaklarının ucuna basışı ve İstanbul Tıp Fakültesinin 1921 yılında hiç mezun veremeyişi de anlatılanlar arasındadır. Kitapta bu kahramanlıkları gören Hülya, defterine şunları yazar: “Çanakkale mahşerinin çocuk şehitleri, oyun oynamak için cennet bahçelerine gittiler!” (Dursun 2017, 181).

1.8. Kadın Kahramanlar

Cennet Kapısı Çanakkale kitabında Çanakkale Savaşı zamanında kahramanlığıyla ve fedakârlığıyla adını tarihe yazdırmış kadınlarımızın hikâyelerine de yer verilmiştir. Onlardan biri Şefika’dır. Nişanlısı cepheye gidip şehit olan Şefika, hemşire olarak cepheye gitmeye karar verir. Nişanlısının vasiyeti, kendisinden sonra gazi olan bir kişi ile evlenmesidir. Şefika da kollarını ve bacaklarını kaybetmiş bir gazi ile evlenmeye karar verir. Bir başka kahraman da Kara Fatma’dır. Kara Fatma, babası ve kocası cepheye giden, engel olanlara aldırmandan cepheye mermi taşıyan, bebeğinin örtüsünü alıp, yağmurdan ıslanmasınlar diye mermilere örten bir kadındır. Kitapta bu kahramanlığı gören öğrenci Hülya, defterine şöyle not düşer: “Vatan toprağında yaşamının bir bedeli vardır; bu bedel babalar, kocalar ve çocuklar olsa bile...” (Dursun 2017, 160). Bir başka kahraman da ölen abisinin yerine Çanakkale’ye gitmek isteyen Ayşe’dir. Israrları sonucu Ayşe’ye erkek elbisesi giydirilmiş, saçları toplanıp başına kasket geçirilmiş ve cepheye gönderilmiştir. Hülya, bu kez defterine gururla: “Kahramanın kadını erkeği olmaz” (Dursun 2017, 168) cümlesini yazar.

2. Savaşın Geçtiği Yerler

2.1. Gelibolu Yarımadası

Çanakkale İçinde adlı kitapta bu bölgenin önemi tek cümleyle şöyle ifade edilmiştir: “Gelibolu Yarımadasını kaybetmek savaşı kaybetmek anlamındadır” (Kallimci 2006, 103). “Düşmanın 18 Mart sabahı yaptığı bombalama ile Gelibolu sırtları alev alev yanıyordu (Kallimci 2006, 21). Sonra Gelibolu Yarımadasını işgal ederek İstanbul’a karadan ulaşmayı denediler. 25 Nisan günü Gelibolu kıyılarında kanlı bir savaş başladı” (Kallimci 2006, 113). Savaş sona erdiğinde ise iki yüz elli iki bin askerin naaşı Gelibolu topraklarında kalır.

Çanakkale İçinde Vurdular Beni adlı kitapta da 25 Nisan 1915’te Gelibolu’ya çıkan İtilaf devletlerinin hüsrana uğradığı ifade edilmiştir: “Sahilde elde ettikleri bir karış yerlerde bütün gayretleriyle, modern silahlarına ve her türlü imkânlarına rağmen zar zor tutunmaya çalışıyorlardı. Kış geldiğinde ise artık Gelibolu’dan ayrılma planları yapıyorlardı” (Bilgin 2011, 105).

Cennet Kapısı Çanakkale kitabında da yer alan ifadelerle göre: “25 Nisan günü düşman kuvvetleri beş ayrı yerden Gelibolu’ya çıkmaya başlamışlardı. Buralardan ilerleyerek boğazın giriş bölgesini ele geçirmek istiyorlardı. O gün bozguna uğrasalar da Çanakkale’yi kolayca terk etmemişlerdi. Türk askeri Gelibolu’da kendisinden en az on misli düşman askeriyle vuruşmak zorunda kaldı (Dursun 2017, 124). Ancak 25 Nisan kara çıkartmasından sonra Gelibolu’ya yapılan bütün çıkartmalar, Türk askeri tarafından geri püskürtülür.

2.2. Kabatepe

Çanakkale İçinde adlı kitapta Kabatepe, Mustafa Kemal'in düşmanın çıkartma yapacağını tahmin ettiği yer olarak ifade edilmiştir. Bu sebeple Atatürk, askerine o bölgede tatbikatlar yaptırmıştır: "Çıkartma onun tahmin ettiği yerden, Kabatepe bölgesinden yapılmıştı" (Kallimci 2006, 94).

Cennet Kapısı Çanakkale adlı kitapta da düşmanın Kabatepe bölgesinden karadan çıkartma yapmayı düşündüğü belirtilmiştir. Askerleri çıkartmaya başladıklarında ise bölgenin hiç de düşündükleri gibi olmadığını görmüşlerdi: "Bir ay boyunca araştırma yapılarak kara harekâtı için en uygun yer olduğuna karar verilen Kabatepe, hiç de öyle bir yer değildi. Karşılarında kurumuş çamurdan yapılmış bir sur yükseliyordu. Bu suru aşıp geçmeleri mümkün değildi" (Dursun 2017, 114).

2.3. Conkbayırı

Çanakkale İçinde adlı kitapta, Conkbayırı'nın önemi şöyle ifade edilmiştir: "Conkbayırı, öyle bir yerdi ki, oradan bütün Gelibolu görünüyordu. O tepeyi elinde tutan, Gelibolu'ya hâkim olur ve savaşı kazanırdı. Conkbayırı düşmanın eline geçmiş olsaydı Türk ordusunun kırırdıyacak hali kalmazdı" (Kallimci 2006, 95).

Çanakkale İçinde Vurdular Beni adlı kitapta Conkbayırı'nın, Mustafa Kemal'in ölmeyi emrettiği askerlerinin düşmanı durdurduğu yer olduğu belirtilmiştir. Mustafa Kemal burada göğsünden vurulmuş ve saati sayesinde yara almadan kurtulabilmiştir. Bu cephedeki savaşın şiddeti ise kitapta şöyle anlatılmıştır:

Conkbayırı Türk erlerinin eline geçtikten sonra düşman, karadan ve denizden yönelttiği şiddetli top ateşi ile Conkbayırı'nı cehenneme çevirmişti. Gökten şarapnel ve demir parçaları yağıyordu. Büyük çaplı deniz toplarının mermileri, yerin içine girdikten sonra patlıyor, her tarafta çukurlar açıyordu. Bütün Conkbayırı dumanlar ve ateşler içinde kalmıştı (Bilgin 2011, 212).

Ayrıca İngiliz savaş muhabirinin, 10 Ağustos Conkbayırı savaşlarının, Gelibolu Yarımadasındaki en kanlı savaşlar olduğunu ifade eden notuna yer verilmiştir. Muhabir, notun devamında da şöyle söyler: "Türkler bugün, şüphesiz pek büyük cesaret ve yiğitlikle savaştılar. Conkbayırı'nı bize kaptırmamaya çalıştılar ve bunu başardılar" (Bilgin 2011, 214).

Cennet Kapısı Çanakkale kitabında, Avustralya Genel Valisi, geçmiş yıllardaki savaş hatıralarında Conkbayırı cephesinden şöyle bahseder: "Conkbayırı'nda korkunç siper savaşları oluyordu. Siperler arasındaki mesafe on metreye kadar indi. İki taraf arasında kıyasıya bir süngü savaşı başladı" (Dursun 2017, 192).

2.4. Anafartalar

Müttefikler, daha hızlı sonuç almak ve Türk ordusunu daha fazla zorlamak için iki yeni cephe açmayı planladılar. İlki, Arıburnu'nun kuzeyine düşen noktada, ikincisi de Anafartalar'da. Anafartalar, müttefiklerin Seddülbahir ve Arıburnu cephelerinden sonra açtıkları üçüncü cephe. Buradaki çıkarma kolordusunun komutanı, İngiliz General Stopford, bölgeyi fazla bilmeyen ve yavaş harekete geçen, zor karar veren biridir. Askerleri de yorgun, bitkin ve isteksizdir. Anafartalar cephesi komutanı ise bölgeyi çok iyi bilen, yaklaşık üç aydır bölgede gece gündüz savaşan Mustafa Kemal'dir. Mustafa Kemal, İngilizler

hedeflerine varmadan, onlardan önce, tepeden saldırmayı planlar ve planını gerçekleştirir. Binlerce kayıp veren düşman darmadağın olur (Maraş Öymen 2005, 59).

Çanakkale İçinde adlı kitapta, Mustafa Kemal'in Anafartalar bölgesindeki birliklerin tek elden kumanda edilmesi gerektiğini düşündüğü ve bu görevi de üstlendiği belirtilir: “Vakit kaybetmeden hemen gerekeni yapar. Anafartalar’da ne kadar Türk birliği varsa onları yeniden düzene sokar” (Kallimci 2006, 103).

Çanakkale İçinde Vurdular Beni adlı kitapta Anafartalar cephesinde görevli Münir, arkadaşına yazdığı mektupta cepheyi şöyle anlatır: “Gözümün önünde, İngilizlerle dolu topraklar. Üstünde sayısız gemilerin dolaştığı mavi ve engin deniz... Buralar lale dolu. Bu mevsimde lale olur mu deme. Bu laleler, askerlerimizin vücudunda açan yaralar...” (Bilgin 2011, 101). Anafartalar’da Grup Komutanı Mustafa Kemal ve onun planına harfiyen uyan birlikler sayesinde İtilaf Devletleri iyice geriye çekilmiştir.

2.5. Ertuğrul Koyu – Seddülbahir

25 Nisan günü Gelibolu Yarımadası'nın güney ucunda bulunan Seddülbahir köyü civarındaki beş ayrı noktaya İngiliz ordusuna mensup askerler çıkarılır. Seddülbahir mıntıkası, 9. Tümen’e bağlı 26. Alay’ın 3. Taburu tarafından savunulmaktadır. Tabur komutanı Binbaşı Mahmut Sabri Bey, emri altında bulunan dört bölükten birini Ertuğrul Koyu’nda, bir bölüğü Tekke Koyu’nda mevzilendirmiş, diğer iki bölüğü ihtiyatta tutarak, karargâhını Seddülbahir köyünün kuzeyinde, Harapkale’de kurar (Engin ve Albayrak 2016, 76).

Çanakkale İçinde adlı kitapta düşmanın ilk saldırılarını Ertuğrul Koyu’na ve Seddülbahir sırtlarına yaptığı belirtilmiştir. Ertuğrul Koyu, Yahya Çavuş ve askerlerinin sayesinde, daha kara savaşlarının ilk saatlerinde, İngilizlerin iki bin askerini kaybettiği bir yer olmuştur. Kitapta da şöyle tasvir edilmiştir: “Ertuğrul Koyu’nun suları düşman kanından kıpkırmızı olmuştu” (Kallimci 2006, 41).

Çanakkale İçinde Vurdular Beni adlı kitapta, Mustafa Kemal'in karadan saldırıların geleceğini tahmin ettiği yerlerden birinin Seddülbahir olduğu vurgulanır. Yahya Çavuş ve arkadaşları burada Ertuğrul Koyu’nda kahramanlık göstermiştir. Binbaşı Mahmut Sabri, “Seddülbahir Muharabeleri” adlı raporunda düşmanın silah ve sayı üstünlüğüne rağmen, askerlerin yarısından fazlasını, subayların çoğunu kaybederek de olsa Allah’ın yardımıyla taburunun gayesini gerçekleştirdiğini ifade etmiştir.

Cennet Kapısı Çanakkale kitabında da Yahya Çavuş ve Mehmetçiklerin Ertuğrul Koyu ve Alçitepe sırtlarındaki kahramanlığı anlatılmıştır: “19 Aralık 1915’te Seddülbahir bölgesine göstermelik bir taarruzda bulunan İngilizler, ..., 8 Ocak 1916 tarihinde de Seddülbahir bölgesini boşalttı” (Dursun 2017, 218-219).

2.6. Arıburnu

Çanakkale İçinde Vurdular Beni adlı kitapta Mustafa Kemal'in karadan olan saldırıların geleceğini tahmin ettiği yerlerden biri Arıburnu'dur. Özellikle Arıburnu'na yönelik hazırlıklarda bulunmuştur.

Cennet Kapısı Çanakkale kitabında Kınalı Hasan'ın, Arıburnu'ndaki şiddetli bir savaşta şehit olduğu bilgisi yer almaktadır. 25 Nisan 1915'te düşman Arıburnu bölgesine çıkartma yapmıştı ve Türk birlikleri zor bir durumdaydı. Mustafa Kemal'in askerlerine ölmeyi, bu bölgede yapılan savaşlarda emrettiği belirtilmiştir. 25 Nisan'da bir zafer kazanılmıştı ancak Arıburnu cephesinde savaşlar bütün hızıyla devam ediyordu. 25 Mayıs 1915'te burada yine kanlı çarpışmalar oldu (Dursun 2017, 1339).

2.7. Kirte - Alçitepe

Çanakkale İçinde adlı kitapta Kirte bölgesindeki çarpışmalar şöyle anlatılmıştır: "Kirte, Gelibolu Yarımadası'nın uç tarafında bir bölge. Burada, İngiliz ve Fransız birlikleri kıyıya çıkıyor ve ilerlemeye çalışıyordu. Bir avuç Mehmetçik, onlara karşı savaşıyordu" (Kallımcı 2006, 43). Bu bölgede 4 Haziran- 12 Temmuz arasında geçen kırk günlük sürede, kırk bir bin beş yüz şehit verildiği belirtilmiştir.

2.8. Kilitbahir

Çanakkale Boğazı'nın en dar noktası olan Kilitbahir, Çanakkale ili Gelibolu Yarımadası'nda Eceabat ilçesinin bir köyüdür. Kilit-ül-bahr denizin kilidi anlamını taşımaktadır. Fatih Sultan Mehmet tarafından yaptırılan yonca biçiminde büyük bir kaleye sahiptir (<https://tr.wikipedia.org>).

Cennet Kapısı Çanakkale adlı kitapta Kilitbahir'in önemi, bir tur rehberinin ağzından şöyle ifade edilmiştir: "Kilitbahir, 'denizin kilidi' anlamına gelir. Burası gerçekten de Çanakkale'de hem denizin hem savaşın kilidi olmuştur. Bu kaleyi zamanında Fatih Sultan Mehmet yaptırmıştır. Fatih, bu yolla Osmanlı İmparatorluğuna deniz yoluyla yapılacak saldırıların önüne geçmiştir" (Dursun 2017, 31). Ayrıca Seyit Onbaşı'nın görev yaptığı yer de Kilitbahir'deki Mecidiye Bataryası'dır.

2.9. Kerevizdere

Orgeneral Hamilton, başarısız taarruzları sonunda, Türk mevzilerini kanatlardan parçalayarak kuşatmayı planlar. Bu amaçla, 21 Haziran 1915 sabahı saat 06:00'da başlayan taarruzları sonucu Kerevizdere'de çetin geçen çarpışmalar olur. Bu çarpışmalar da Türk askerlerinin zaferiyle sonuçlanır (Sayılan 2011, 224).

Çanakkale İçinde Vurdular Beni adlı kitapta Kerevizdere'de Fransız ve Senegalli askerlerle yaşanan mücadelelere şöyle yer verilmiştir: "21 Haziran'ın seherinde Boğaz'daki zırhlılar, Kerevizdere ve civarını amansız bir şekilde bombalamaya başladılar. Dereler tepeler hallaç pamuğu gibi göğe savruluyordu" (Bilgin 2011, 69). Bu bombalamadan sonra ise Mehmetçikler, geniş palalarıyla hücumla geçen iri kıyım Senegal askerleri ile mücadele etmişlerdir.

Cennet Kapısı Çanakkale adlı kitapta da Kerevizdere'deki savaşlardan bahsedilmiştir. Burada yer alan siperler ile düşman siperleri çok yakın mesafededir. Bu durum kitapta şöyle

anlatılır: “Aralarındaki mesafe 10-15 metre ancak vardı. Karşılarındaki Fransızlar ve onların sömürgeci Senegalliler sayıca Mehmetçikten daha fazlaydı. Üstelik Senegalli askerler iri yarı insanlardı ve çok güzel satır kullanıyorlardı. Göğüs göğüse çarpışmalarda pek çok Mehmetçik, onların kanlı satır darbesiyle şehit olmuştu” (Dursun 2017, 121). Ayrıca Yarbay Hasan Bey ve köpeğinin de bu bölgede savaştığı ifade edilmiştir.

2.10. Kanlısirt

Kanlısirt'tan sahile doğru inen keskin tehlikeli virajlarla dolu toprak yol, Anzaklar'ın top yolu dedikleri cephenin ana ikmal hattıdır. Aşağı inerken güneybatıya doğru aynı zamanda Anzak askerlerinin savaş sırasında kriket oynadıkları yer olan mezarlık ve hemen önündeki Keltepe görülebilir. Kanlısirt taarruzuna katılacak Anzak birlikleri bu bölgeden cepheye kaydırılmışlardır. Altı Ağustos'ta başlayan genel harekâta Kanlısirt taarruzunun ayrı bir yeri vardır. Kanlısirt'ın düşmesi, Anzak birliklerinin kolaylıkla Arıburnu cephesinin önemli ikmal hattı olan Karayörük deresine ulaşmalarıyla sonlanacaktır. Bu da Arıburnu cephesinin düşmesi anlamına gelir. Bunun bilincinde olan 3. Kolordu kurmayları iç içe geçmiş tünel ve siperlerden oluşan Kanlısirt savunma hattının ön siperlerini topçu ateşinden korunmak amacıyla kalın kütüklerle örmüşlerdir (Yılmaz 2005, 147).

Çanakkale İçinde adlı kitapta, çok çetin çarpışmaların yaşandığı Kanlısirt mevki hakkında şöyle bir yorum yapılmıştır: “Mehmetçik, Kanlısirt'taki savaşta dokuz bin şehit verdi. Buradaki savaş, Çanakkale savaşlarının en kanlı ve kayıplı sahnesi olarak tarihe geçti” (Kallimci 2006, 33). Özellikle İstanbul Erkek Lisesi ve Tıbbiye öğrencilerinin de bu cephede şehit düştükleri belirtilmiştir.

2.11. Zığındere Sargı Yeri

Çanakkale savaşlarında Alçı Tepe Köyü yakınlarında Zığındere savaşın en acımasız çarpışmalarının yaşandığı yerdir. Türk ve düşman kuvvetlerinden cephelerde yaralanan, hastalanan, uzuvları kopan askerler, bu vadide kurulan çadırda toplanmıştır. Bölgedeki muharebeler boyunca hasta ve yaralıların toplandığı bu bölge, adeta bir dostluk köprüsüne dönüşmüş, Türk ve düşman tarafları birbirine ilaç ve doktor yardımı yapmıştır (Yılmaz 2016, 175).

Çanakkale İçinde kitabında, Zığındere'nin her iki taraf için de açık bir hastane olarak kullanıldığı, yaralıların tedavi edildiği bir yer olduğu ve savaşın değil, barışın var olduğu anlatılmıştır. Ancak savaşta başarı sağlayamayan öfkeli İngiliz kumandanları, sargı yerini bombalama emri vermiş ve o gün Türk İngiliz demeden on dört bin asker ve sağlık görevlisi öldürülmüştür. Kitapta bu olay sonrasında sargı yerinin cehennemi andırdığı ifade edilir: “Savaşın şiddetinden uzak olan bu köşe, bir cehenneme döndü” (Kallimci 2006, 112).

Çanakkale İçinde Vurdular Beni adlı kitapta da hem Türk hem de düşman askerlerinin tedavi edildiği Zığındere Sargı yeri, Mehmetçiklerin ve bir doktorun gözünden anlatılmıştır. İtilaf Devletleri buraya saldırdığında, Doktor Mehmet Nazif onlara şöyle bağırmıştır: “Gelin bakalım caniler! Bunlar benim yaralılarımla! İçlerinde İngiliz'i var, Fransız'ı var... Her çeşit insan var. Ben doktorum. Onlar benim yaralılarımla. Onlara el sürdürür müyüm sanıyorsunuz!”

(Bilgin 2011, 44). Ayrıca on altı bin kayıp verildiği belirtilen Zığındere Sargıyeri'nin şehitliğinde yazılı bir metine de yer verilmiştir.

Cennet Kapısı Çanakkale kitabında İngilizlerin, Mehmetçiklerin tedavi gördüğü bir hastaneyi bombalaması anlatılmıştır. Ortalık ana baba gününe dönmüş, o anda otuz yaralı askerimiz şehit olmuştur. Bu sahneyi gören Atakan, defterine şunları not düşmüştür: “Zalimliğin de bir sınırı vardır. Hastaneleri bombalayanlar bu sınırı çoktan aşmışlardır” (Dursun 2017, 143). Ancak kitapta, Zığındere ismi ve burada düşman askerlerinin de tedavi gördüğü bilgisi yer almamaktadır.

3. En Sık İşlenen Temalar

3.1. Vatan Sevgisi

Çanakkale Savaşı'nın zaferle sonuçlanmasının altında yatan en önemli duygu, Türk milletinin vatanseverliğidir. İncelenen kitaplarda da bunu yansıtan pek çok örnekle karşılaşılmıştır. *Çanakkale İçinde* kitabında, bir çatışmada Edincikli Mehmet, kolu kopmak üzere olduğu halde, savaşmaya devam edebilmek için kolunu kestirip atar ve şu sözü söyler: “Bu kol, bu vatana feda olsun!” (Kallımcı, 2006: 53). Mehmet, kısa bir süre sonra şehit olur. Kınalı Hasan'ın anlatıldığı bölümde onu kınalayarak savaşa yollayan annesinin de vatan sevgisi her şeyin üzerindedir. Bir başka hikâyede, ailesinden izinsiz cepheye giden Ahmet Tevfik, onlara bıraktığı mektupta şöyle söyler: “Ben bu vatana bugün lazım değilsem daha ne zaman lazım olurum?” (Kallımcı 2006, 69).

Çanakkale İçinde Vurdular Beni adlı kitapta genç subay Mehmet Muzaffer'in hikayesi yer almaktadır. Komutanının kendisine verdiği önemli görev, Mehmet Muzaffer'in kamyon-otomobil lastiği bulmasıdır. Genç asker şöyle düşünür: “İstanbul'a da giderim Fizan'a da. Erkanı Harbiye'de de para yoksa dilenirim. Dilenir miyim? Elbette dilenirim! Ordum için, vatanım için dilenirim ne olacak?” (Bilgin 2011, 112). Mehmetçiklerimiz vatanı için elinden geleni yapmış, dilenmeyi de göze almıştır. Fenerbahçeli Arif ise cepheye tehlikeli bir görev olan keşfe çıkmaya hazırlanırken, şunları düşünmüştür: “Ben ki bugüne dek vatan için elimden geleni yapmaya çalıştım. Bu akşam da çalışacağım. Canımı sakınmam söz konusu elbette değildir” (Bilgin 2011, 193). Görüldüğü gibi onlar için vatan karşısında canlarının kıymeti söz konusu bile değildir.

Cennet Kapısı Çanakkale kitabında da vatan sevgisi birçok örnekte hissedilmektedir. Mehmetçikler cepheye her bakımdan zor şartlarda savaşmışlar, ancak bu onlara engel olmamıştır: “Sırtlarında eski püskü elbiseler, ayaklarına tam da uymayan potinler... Hiçbir şey umurlarında değildi. Tek düşündükleri şey, vatanın kurtarılmasıydı.” (Dursun 2017, 83). Lastik almak isteyen subay Muzaffer'in hikâyesi burada da anlatılmıştır. Sahte para hazırlayan Muzaffer, paranın üzerine şöyle yazmıştır: “Bedeli, Çanakkale'de altın olarak ödenecektir” (Dursun 2017, 176). Bir başka örnek de kadın kahramanlardandır. Kocasını cepheye giderken Kara Fatma çocuğuyla kalmış ve büyük bir olgunluk ve vatanseverlik ile ona: “Güle güle git, vatan kurtulmadan çocuğumuz olmuş neye yarar?” (Dursun 2017, 156) diyebilmiştir. Kara Fatma, vatanı kurtulsun diye cepheye mermi taşımış, yağmurda çocuğunu değil mermileri korumuştur.

3.2. Korkusuzluk

Çanakkale İçinde adlı kitapta Mehmetçiklerin korkusuzluğunu anlatan birçok örnek yer almaktadır. Savaşta asker toplanmaya başlanıldığı zaman Mehmetçikler korkmamış, gönüllü olmuştur: “Askerlik şubelerinin önü, gönüllü asker yazılmak isteyen gençlerle dolup taşı. Şöyle diyordu Mehmetçikler: Düşman gemilerinin çokluğu ve büyüklüğü biz Mehmetçikleri hayrete düşürüyordu. Hiçbirimiz bu kadar çok ve büyük gemiyi bir arada görmemiştik. Fakat zerre kadar korku da duymuyorduk” (Kallimci 2006, 19). Bir çatışma sırasında Nasuh Onbaşı gözünden yaralanır. Kendisine gözünün kör olduğunu söyleyen arkadaşına ise şu cevabı verir: “Varsın olsun. İnsan olana bir göz ve bir yürek de yeter. Hücum!” (Kallimci 2006, 47).

Çanakkale İçinde Vurdular Beni adlı kitapta da askerin korkusuzluğuna dair örnekler görmek mümkündür. Mehmetçikler savaşmaktan korkmamış, gönüllü olmuştur. Bir köyde asker geçirme sırasında köyde kalan delikanlılar için şöyle söylenir: “Köyde kalacak diğer delikanlılar ise cepheye gideceklere gıpta ile bakıyor, onların yerinde olmak için can atıyordu” (Bilgin 2011, 140). Çocukluklarında kan kardeş olmuş Münir ve Hüseyin Ragıp’ın hikâyesi de kitapta anlatılır. Silahaltına alınan bu arkadaşlar, ayrı cephelerdeyken sürekli mektuplaşırlar. Hüseyin Ragıp şöyle düşünür: “Ne güzel olurdu şimdi omuz omuza savaşmak ve beraber yaralanmak... Belki de beraber şehit olmak...” (Bilgin 2011, 100). Onlar ölmekten hiç korkmamış, vatanları için şehit olmak için adeta yarışmışlardır.

Cennet Kapısı Çanakkale kitabında, 57. alayın hikâyesine yer verilmiştir. Bu alayın korkusuz askerleri savaşa ve ölüme kendilerini hazırlamış, çamaşırlarını temizlemiş, abdestlerini almışlardır: “Tüm askerleri şehit olan korkusuz 57. alay, tarihe ‘Şehitler Alayı’ olarak geçti” (Dursun 2017, 190). “İstanbul Erkek Lisesi’nin korkusuz öğrencileri ise askere alınabilmek için ayaklarının ucuna basarak uzun gözükmeye çalışmışlardı. Ayşecik de ölen abisinin yerine askere gitmek istemişti” (Dursun 2017, 168). Erkek kıyafetleri giyerek cepheye giden bu kız için kitapta “cesur yürekli çocuk” ifadesi kullanılmıştır.

3.2. İyilik Yapma

Çanakkale Savaşı’nda Türkler, düşmanların yaralı askerlerine eziyet etmemiş, esirlerine kötü davranmamış, üstelik onlara merhamet göstermiş, iyilikte bulunmuştur. *Çanakkale İçinde* adlı kitapta bunun örneklerini görmek mümkündür. Türkler, esir aldıkları yirmi Fransız denizcisine kendi kıyafetlerinden ve yemeklerinden ikram etmiştir. Genç bir subayımız esirlere şöyle der: “Artık şu andan itibaren sizin için savaş bitti. Fakat esirimiz değil misafirimizsiniz” (Kallimci 2006, 22). Mustafa Kemal de esir alınmış, korku içindeki bir İngiliz teğmenine şunları söyler: “Biz Türkler esirlerimizi hiçbir zaman öldürmeyiz. Onlara kendi askerlerimize nasıl davranıyorsak öyle davranırız. İçiniz rahat olsun” (Kallimci 2006, 100). Bir başka olayda, ikisi de yaralı olan ve biri Fransız, diğeri Türk askerden Türk olanı kendi yarasına ot tıkayıp, düşmaninkini kendi gömleğiyle sarmaya çalışır. Kitapta, bu olayı gören Fransız generalin şu sözlerine yer verilmiştir: “Kendi yarasına ot tıkamak, düşmanın yarasını gömlekle sarmak... Bu nasıl anlayıştır? İnsanlık işte budur...” (Kallimci 2006, 58).

Çanakkale İçinde Vurdular Beni adlı kitapta da buna örnek olaylara yer verilmiştir. Zığındere’ye yaralı bir Fransız askeri geldiği zaman daha hafif yaralı bir Türk askerinin

sedyeden indirilip çimenlere yatırıldığı anlatılmıştır. *Çanakkale İçinde* adlı kitapta, Fransız-Türk askerleri olarak verilen örnek burada İngiliz-Türk askerleri olarak ifade edilmiştir. Zığındere’de yan yana yatan iki yaralı askerden Türk askeri, kendi gömleğini yırtıp İngiliz’in yarasını sarmış, kendi yarasına ise başucundaki ot ve çiçekleri bastırmıştır. Kitapta ayrıca, yaşanmış bir hikâyeye de yer verilmiştir. Esir alınan Anzak askeri Teğmen Lutit, Yarbay Hüseyin Avni Bey’in karşısına çıkarıldığında korkudan titrer. Oysa Türklerin yamyam olduğunu düşünen asker, misafir olarak ağırlanır. Yıllar sonra ailesiyle birlikte Çanakkale’yi ziyarete gelir ve tesadüfen Hüseyin Avni Bey’in oğlunun misafiri olur. Olaylar anlaşıldıktan sonra şöyle bir konuşma yapar:

Çıkartmadan bir gün önce, Limni Adası’nda bizlere hitap eden ordu komutanı ‘Sakın Türklere teslim olmayın, onlarla ölene dek çarpışın! Çünkü Türkler yamyamdır, sizi yerler.’ demişti. Bizler de o gün esir düştüğümüzde çadırda yenileceğimiz saati beklerken hiç beklemediğimiz bir centilmenlikle karşılaştık. Bu savaşta asil bir milleti yakından tanımış, vatanları için ne büyük fedakârlıklara katlanmış olduklarını gördük (Bilgin 2011, 177-178).

Cennet Kapısı Çanakkale kitabında da bu konuda örnekler görmek mümkündür. *Çanakkale İçinde Vurdular Beni* adlı kitapta, Hüseyin Avni Bey’in esir aldığı askerin, yıllar sonra oğlunun evine misafir olması bu kitapta da anlatılmıştır. Bir başka Anzak askerinin 1940’lı yıllarda Genel Vali olarak Türkiye’ye ziyarete geldiği ve anlattığı olay şöyledir: Savaşa ara verildiği bir anda, ortada kalan ağır yaralı bir İngiliz askeri, Türk askeri tarafından, cesaret ve merhamet gösterilerek İngiliz siperlerine taşınmıştır. Avustralyalı şöyle devam eder: “Teşekkür bile edemedik, o kadar şaşkınlık içindeydik. Günlerce bu cesareti konuştuk” (Dursun 2017, 193). Kitapta, Amerika’da görev yapan Ömer doktorun hikâyesi de yer alır. Ömer doktorun tedavi ettiği eski Anzak askerinin kolunda Türk bayrağı dövmesi vardır. Savaş günlerini anlatan eski asker, esir alındıktan sonra düşündüklerini söyler: “Türkler benim durumumda olanları isteseler hemen öldürebilirlerdi. Fakat bize misafir gibi davrandılar. Yazıklar olsun bana! Böyle asil bir milletle savaşmak için ta nerelerden kalkıp da geldim” (Dursun 2017, 203). Ayrıca bu yaşlı adam, doktorla konuştuktan sonra Müslüman olmayı seçmiş ve Ömer adını almıştır.

4. Efsanevî Olaylar

4.1. Kaybolan Askerler

Çanakkale İçinde kitabında, Yeni Zelandalı askerlerin şahit olduklarını anlattığı ilginç bir olaya yer verilmiştir. Buna göre İngiliz Norfolk Alayı, bir bulutun içine doğru yürür ve bir daha görülemezler. Adeta bulut ile birlikte uçup giderler. Bu olayın sonrası da şöyle ifade edilir: “O gün bu gündür, Norfolk Alayındaki askerlerden kimse haber alamadı. İki yüz altmış yedi İngiliz askerinin izine hiçbir yerde rastlanmadı. Adları ve kendileri, ne esirler içinde ne de ölümler içinde görülmedi” (Kallimci 2006, 89-90).

Aynı olay, *Cennet Kapısı Çanakkale* kitabında da anlatılmıştır. Bu olayı seyreden öğrenci için şöyle söylenir: “Mertcan, gördüğü manzara karşısında neredeyse küçük dilini yutacaktı. Zira pek çok sıra dışı olaya şahit olmuştu, böylesini ilk defa görüyordu. Bir daha da göreceğini sanmıyordu” (Dursun 2017, 212). Ayrıca kitapta, İngilizlerin, kayıp askerler için

toplucu imha edildiği iddiasında bulunduğu ancak Türk hükümetinin bu iddiayı kesin bir dille reddettiği de ifade edilmiştir.

4.2. Yirmi Altı Mayın

Cennet Kapısı Çanakkale adlı kitapta, Komutan Cevat Paşa'nın başından geçen bir olay anlatılmıştır. İngilizlerin yakında güçlü bir hücumla geçeceği öğrenilmiş ve bu sebeple Alman mayınları denize döşenmiştir. Ancak Türk komutanlar durumdan endişe duymaktadır. Rüyasında denizin üzerinde bir nurda kef ve nun harflerini gören Cevat Paşa, mezarlıkta bir ihtiyarla karşılaşır ve rüyasını anlatır. İhtiyar, nurun zafer işareti olduğunu, bu harflerin de ebcet hesabında yirmi altı sayısına karşılık geldiğini, bu sayıya dikkat etmesini söyler. Cevat Paşa döndüğünde depolarında kaç mayın olduğunu sorar ve yirmi altı Türk mayını cevabını alır. Bu mayınlar, Nusret Savaş gemisi ile gizlice denize döşenir. Düşman ise bütün mayınları denizden temizlediğini düşünmektedir: "Nusret mayın gemisinin döşediği mayınların birer ölüm tuzağı gibi kendilerini beklediğini bilmiyorlardı" (Dursun 2017, 102-103). Mayınların patlamasıyla düşman gemileri denizin dibini boylamıştır ve bu olay savaşın seyrini değiştiren önemli olaylardan biri olmuştur.

Sonuç ve Öneriler

Binlerce askerin şehit ve gazi olduğu, Türk milletinin birçok fedakârlıkta bulunduğu Çanakkale Savaşı, Türk tarihi içerisinde çok önemli bir yere sahiptir. Çanakkale Savaşı'nın çocuklara anlatılması, onların tarihi öğrenmelerinin yanında, vatan sevgisi ve vatandaşlık bilincini de kazanmalarını sağlayacaktır. Çanakkale Savaşı'nı anlatan çocuk kitapları, -ders kitaplarından farklı olarak-, onlara kazandırılmak istenenleri daha etkili, kalıcı ve zevkli bir halde sunar. Bu kitaplarda savaşın hangi yönlerden ele alınıp çocuklara aktarıldığı önemlidir.

İncelenen kitaplarda Mehmetçiklerin başrolde olduğu görülmüştür. Kitaplarda, genellikle onlar için isimleriyle ayrı başlıklar oluşturulmuş ve hikâyeleri anlatılmıştır. Mehmetçik kimi zaman Kınalı Hasan'dır, Yahya Çavuş'tur, kimi zaman Seyit Onbaşı. Kahramanlar kitaplarda çoğunlukla ortak olmakla birlikte, aynı kahramana her kitapta yer verilmediği ve farklılıkların olduğu da görülmüştür. Mustafa Kemal Atatürk'e ise her kitapta yer verilmiş ancak bazı kitapların Atatürk'ü yüzeysel işlediği tespit edilmiştir.

Vatanseverlik, cesaret ve iyilik yapma, incelenen kitaplarda en çok vurgulanan temalardır. Mehmetçiklerin vatan sevgisi ve cesareti, sıklıkla vurgulanmıştır. Birçoğu vatanları için eşini, çocuğunu, ailesini, okulunu bırakarak savaşa gitmiştir. Ölmekten hiç korkmayan Mehmetçiklerin en büyük arzusu, şehit olmaktır. İncelenen kitaplarda, Mehmetçiklerin dışında Türk milletinin ve Türk kadınlarının da vatanseverliğini ve korkusuzluğunu yansıtan örnekler yer almaktadır. İyilik yapma teması ise daha çok düşman askerleriyle olan ilişkilerde örneklendirilmiştir. Türkler, esir aldıkları düşman askerlerine yemek ve giysi temin etmiş, onları tedavi etmiştir.

Savaşın geçtiği yerler, her kitapta dile getirilmiş, genellikle stratejik olarak önemli konular, çıkartma yapılan yerler ve şiddetli çatışmaların yaşandığı bölgeler vurgulanmıştır. Bu anlamda Conkbayırı, Ertuğrul Koyu, Kerevizdere vs. kitaplarda öne çıkan yerler olmuştur.

Kitaplarda Türk milletinin olağanüstü güçlerce desteklendiğini düşündürecek bazı efsanevî olaylara da yer verilmiştir. Örneğin İngiliz askerlerinin bir bulutun içine girerek kaybolması iki kitapta da anlatılmıştır. Bu tarz örneklerin Türk milletinin yüceliği düşüncesini ve dini duyguları pekiştirdiği söylenebilir.

Türk milletinin topluca yazdığı Çanakkale destanının daha çok çocuk kitabında işlenmesi gerekir. Türk çocukları, tarihin bu unutulmaz zaferini ve bu zaferin başta Atatürk olmak üzere önemli kahramanlarını, okuduğu kitaplar vasıtasıyla sıkılmadan tanımalı ve tarihten aldığı güç ve cesaretle, geleceğe emin adımlarla yürümelidir.

Alanyazın tarandığında, çocuk kitaplarında Çanakkale Savaşı'nın işlenişine dair bir araştırmanın olmadığı görülmüştür. Bu anlamda yapılan bu araştırma, işlenen konuya ışık tutmaktadır. Ancak sınırlı bir örneklem oluşturulduğundan hareketle, Çanakkale Savaşı'nı konu edinen farklı çocuk kitaplarının incelenmesinin alana katkı sağlayabileceği düşünülmektedir.

Kaynakça

- AYTEPE Oğuz, “Çanakkale Savaşı Bibliyografyası”, **Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi**, S:25-26 (2000), s.1-72.
- BİLGİN İsmail, **Çanakkale İçinde Vurdular Beni**, Erdem Yayınları, İstanbul 2011.
- ELBAN Mehmet, “Tarih Eğitimi ve Vatanseverlik Üzerine Bazı Düşünceler”, **Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi**, S:4/3 (2015), s.1302-1319.
- ENGİN Vahdettin ve ALBAYRAK Muzaffer, **Tarihin Akışını Değiştiren Savaş Çanakkale 1915**, Kültür ve Turizm Bakanlığı Çanakkale Savaşları Gelibolu Tarihi Alan Başkanlığı Yayınları, İstanbul 2016.
- ERDAL Kelime, “Eğitim Değerleri Açısından Çocuk Kitapları”. **Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi**, S:17 (2009), s.1-18.
- DURSUN Yusuf, **Cennet Kapısı Çanakkale**, Nar Yayınları, İstanbul 2017.
- GÜREL Zeki, **Şangrak Türk Dünyası Çocuk Edebiyatına Giriş**, Berikan Ofset Matbaa, Ankara 2014.
- HATİP S. Murad, “Birinci Dünya Harbi Çanakkale Savaşları’na Genel Bakış ve Az Bilinenler Çanakkale Savaşı Denizde Mi Kazanıldı?” **İçinde Çanakkale Araştırmaları Türk Yıllığı Dergisi**, S:18 (2015), s.161-193.
- KALLİMCİ Hasan, **Çanakkale İçinde**, Hikmet Neşriyat, İstanbul 2006.
- KARASAR Niyazi, **Bilimsel Araştırma Yöntemi**, Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara 2012.

KESKİN Serkan, **Romanlarla Tarih Eğitimi ve Öğretimi**, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek lisans Tezi, Konya 2008.

KIYMAZ Mustafa Said, “Millî Hafıza Açısından Kahramanlık Hikâyeleri: “İleri Yavrutürk” Dergisi Örneği.”, **Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, S:4 (2010), s.103- 117.

MARAŞ ÖYMEN Şadan, **Çanakkale Acı İlaç**, Omaç Ofset, İstanbul 2005.

MERT Hasan, “Çanakkale’de Ölüm”, **Tarih İncelemeleri Dergisi**, S:1 (2011), s.151-172.

SAYILAN Nazım Dünder, **Çanakkale’de Üç Yüzbaşı**, Sarkaç Yayınları, Ankara 2011.

SEVER Sedat, **Çocuk ve Edebiyat**, Tudem Yayınları, İzmir 2010.

SINAR ÇILGIN Alev, **Çocuk Edebiyatı**, Morpa Yayınları, İstanbul 2007.

ÖNER Galip, “Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin ‘Okul Dışı Tarih Öğretimi’ne İlişkin Görüşlerinin İncelenmesi”, **Türk Tarih Eğitimi Dergisi**, S:4 (2015), s.89-121.

UÇAR Abdullah, **Haçlı Gururunun Ezildiği Yer Çanakkale**, Adım Matbaası, Konya 2007.

ÜNALP F. Rezzan, “Çanakkale Muharebeleri ve Mustafa Kemal”, **Çanakkale Araştırmaları Türk Yıllığı Dergisi**, S:18 (2015), s.37-64.

YALÇIN Alemdar ve AYTAŞ Gıyasettin, **Çocuk Edebiyatı**, Akçağ Yayınları, Ankara 2003.

YILMAZ Saliha, **Mustafa Kemal ve Çanakkale**, Toplumsal Dönüşüm Yayınları, İstanbul 2010.

YILMAZ Saliha, **Mustafa Kemal ve Çanakkale Destanı**, Karina Yayınevi, İstanbul 2016.

YILMAZER Tuncay, **Alçitepe’den Anafartalar’a Çanakkale Kara Muharebeleri**, Yeditepe Yayınevi, İstanbul 2005.

<https://tr.wikipedia.org/wiki/Kilitbahir>